

Тодор ЧЕПРЕГАНОВ

**ЗА СРЕДБАТА “СЛИКАТА НА БАЛКАНСКИОТ СОСЕД ВО
УЧЕБНИЦИТЕ ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ”**

(“Св. Кирик”-Р. Бугарија 1-3 мај 1998)

Во организација на Проектот за етнички односи од Пристон, Соединетите Американски Држави и Министерството за образование и наука на Р. Бугарија во манастирот “Св. Кирик” од 1 до 3 мај 1998 година се одржа средба на тема “Сликата на балканскиот сосед во учебниците за средно образование”.

На средбата зеао учество претставници од следните балкански земји:

Р. Албанија: Тајана Вучани, инспектор во Министерството за образование и Никола Фото, редактор за научна литература.

Р. Бугарија: Венцислав Арнаудов, агенција “Сократ” при Министерството за образование и наука; Владимир Атанасов, главен асистент при Софискиот универзитет “Св. Кл. Охридски”; Илија Којчев, главен експерт за Општо образование при Министерството за образование и наука; Калојан Фол, претседател на асоцијацијата Балкански колеџи; Људмила Драгоева, началник на одделот Општо образование при Министерството за образование и наука; Румјана Стоева, главен експерт за Општо образование при Министерството за образование и наука и Цветан Цветански, извршен директор на асоцијацијата “Балкански колеџи”.

Р. Грција: Александра Јоанидиу, Министерство за надворешни работи; Јосиф Перакис, Педагошки институт при Министерството за образование и Софија Вурис, асистент на Универзитетот во Јанина.

Р. Македонија: Академик Блаже Ристовски, Македонска академија на науките и уметностите и д-р Тодор Чепреганов, Институт за национална историја.

Р. Романија: Проф. Михај Унгуреану, инспектор при Министерството за образование и проф. Дору Димитриеску, Букурешт.

Р. Турција: Мустафа Ертјурк, член на турскиот совет за образование и настава и Рифат Тургум, специјалист во турскиот совет за образование и настава.

Совет на Европа: Џовани Манџион, специјален советник при одделот Образование.

Евроклио: Јоке Ван дер Лув-Рорд, претседател.

Институт “Џорџ Екерџ, Брауншвај”, Германија: Проф. Хана Шислер.

Проект за етнички односи: Ливија Плакс, извршен директор и проф. Иван Илчев, консултант за Бугарија.

Работниот дел на средбата започна на 1. V со поздравната реч на проф. Ана-Марија Тотоманова, заменик министер во Министерството за образование и наука на Р. Бугарија. Средбата ја отвори проф. Иван Илчев, кој го нагласи задоволството од одржувањето на една ваква средба меѓу балканските држави и изрази надеж дека таа ќе претставува само почеток во процесот на приближување на балканските држави и за надминување на меѓусебните стереотипи во учебниците за да се намали омразата меѓу младите генерации. Извршниот директор на Проектот за етнички односи (ПЕО) Ливија Плакс ги изложи основите карактеристики на организацијата и нејзините досегашни активности. Таа нагласи дека проектот за етнички односи е формиран во 1991 година со цел да ги спречи сериозните етнички конфликти што се појавија по паѓањето на комунизмот во Централна и Источна Европа и поранешниот Советски Сојуз. ПЕО раководи со програми за воспоставување на дијалог меѓу различни етнички групи и служи како неутрален медијатор во неколку актуелни несигурни региони во светот. Како невладина организација, ПЕО организира програми за обучување, образование и истражување на меѓународно, национално и државно ниво. Самата организација е помогната од Carnegie corporation од Њујорк, а исто така и од Starr Foundation, the William and Flora Hewlett Foundation, The Pew Charitable Trust, the Philip D. Reed Foundation и Советот на Европа.

Основната цел на ПЕО е под негово покровителство да се организираат разговори помеѓу владини претставници, опозициони лидери и претставници на различни етнички групи, барајќи решение за меѓусебните етнички недоразбирања.

Една од иницијативите на ПЕО за 1998 година се однесува и на проектот во кој би биле вклучени претставници на министерствата од регионот за да дадат преглед на учебниците по историја за средно образование за пообјективно, ненационалистичко третирање на соседните држави. Како координатор на оваа активност е определена Р. Бугарија. Таа истакна дека еден од факторите кој учествува во формирањето на сознанието за соседите е и Историјата која во одредени ситуации “може да биде поопасна и од атомска бомба”. Од тие причини ПЕО како тема за средбата ја одбрал “Сликата на соседот во учебниците за средно образование”. Исто така, таа нагласи дека самата организација не дава готови формули за

решавање на одредени конфликтни етнички ситуации, туку едноставно учествува во организирањето на средби со цел да се намалат тензиите во одредени региони.

Проф. Хана Шислер се осврна на основните карактеристики на работата на Институтот Џорџ Екерт за меѓународно истражување на учебниците. Според основачкиот акт, основната дејност на Институтот е:

- да го спореди, преку меѓународно истражување на учебниците, историското, политичкото и географското претставување во учебниците на Федерална Република Германија и на други земји и да дава препораки за нивно објективизирање;

- да организира меѓународни собири на експерти, со цел да се подложат на анализа и да дава насоки за поправање на учебниците;

- да дава совети на авторите, уредниците и издавачите на учебници;

- да приготвува забелешки од експерти и да ја помага истражувачката работа;

- да ги доближи до јавноста нејзините научни достигнувања и практични искуства преку публикации и предавања.

Проф. Шислер посебно се осврна на успешната соработка меѓу претставниците на Германија и Полска во поглед на надминување на многубројните историски проблеми и барањето начини за нивно надминување.

Д-р Џовани Манџиони, специјален советник при одделот за образование при Советот на Европа се осврна на големите можности што ги дава Советот на Европа за сите оние што пишуваат учебници по историја, а исто така и за можноста од организирање семинари за наставниците за новите пристапи во предавањето на предметот Историја. Тој го изрази својот оптимизам во однос на резултите од средбата за во иднина. Ја нагласи потребата за градење мостови меѓу соседите, посебно да се потенцира она што ги соединува, со почитување на меѓусебните разлики. Според него, акцентот посебно треба да се стави на образовниот процес како единствена солуција на сите проблеми. За реализирање на тоа, според него, е потребно:

- демократизација на образованието;

- нови наставни програми и употреба на нова технологија;

- подготвување кадри-како да се предава и учи предметот историја на XX век;

- работа во групи;

- застапеност на балканската димензија во учебниците.

По презентациите на европските експерти, презентација за сликата на соседите во учебниците по историја дадоа претставниците на одделните балкански држави. Општа оценка е дека ниту една делегација, со исклучок на македонската, не даде осврт на застапеноста на балканските

држави во учебниците по историја во секоја земја одделно. Грчките и бугарските претставници, пред сè, ги презентираа нивните анализи за тоа како настаните од нивната историја се претставени во учебниците на другите балкански држави, без споменување на застапаноста на балканските држави во нивните учебници.

На вториот ден од работата на средбата (2. V) Јоке Ван дер Лув-Рорд, претседател на Евроклио даде осврт на работата на организацијата. Таа нагласи дека под покровителство на Советот на Европа претставниците на 17 национални и регионални асоцијации на наставници по историја одлучиле, за време на конгресот во Стразбург во 1992 година, да го формираат Евроклио (ЕУРОКЛИО) - Европска конференција на асоцијациите на наставниците по историја која претставува 60.000 историчари од 40 држави. Таа е невладина организација и е без политички, филозофски или религиски предрасуди. Нагласи дека основната задача на Евроклио е:

- да ја зајакне позицијата на историјата преку наставните програми во школите низ Европа,

- промовирање на иновации во образованието по историја и интелектуална слобода на наставниците со цел студентите да се здобијат со критички, демократски и меѓународен поглед.

- европската димензија во предавање на историјата.

Евроклио дава свој придонес во пишувањето на новите учебници и материјалите за предавање, а посебно во примената на новите медиуми во наставата по историја како што се интернет и E-mail. На крајот од своето излагање таа истакна дека сè уште ниту една асоцијација на историчарите од балканските земји не е зачленета во Евроклио.

По нејзиното излагање се разви дискусија во која зедаа учество сите присутни претставници од балканските држави:

- македонските претставници дадоа предлог следната средба да се одржи во Македонија.

- да се формира група што ќе подготви информација до Советот на Европа за учебниците по историја и третманот на соседите во нив за да се подготви почва за пишување историја на балканските народи,

- Македонија да биде вклучена во Евроклио,

- да се прифати реалноста за постоењето на Р. Македонија и нејзиното третирање во учебниците по историја во балканските држави,

- да се продолжи со билатералната соработка меѓу балканските земји на ниво на министерства за образование со експерти за историја;

- албанските претставници истакнаа дека е потребно историјата да се претстави објективно, посебно потенцирајќи дека е потребно да се прифати фактот дека Албанците и Илирите се едно;

- грчките претставници истакнаа дека е потребно поголемо внимание да се обрне на социјалната и културната историја на балканските народи и дека единствен пат е да се следи примерот на Европа;

- романските претставници се заложиле за формирање на балканска комисија за пишување на учебник по историја на балканските народи;

- турските претставници истакнаа дека е потребно преку министерствата за образование да се продолжи со билатералните договори за надминување на одредени стереотипи од историските процеси; да се изучува она што ги соединува балканските народи, пред сè социјалната, културната и економската историја;

- бугарските претставници истакнаа дека е потребно да се вложи заеднички напор во правец на практично реализирање на одредени цели и дека е потребно да се почитуваат посебностите во развојот на сите балкански држави; тие ја нагласиле потребата од вклучување и на лица кои се занимаваат со литература во изготвувањето на учебниците по балканска историја.

На пленарната седница на Собирот (3 V) беа донесени следните заклучоци:

1. Генерално се прифати Македонија да биде домаќин на следната средба на ПЕО;

2. Има потреба од формирање на експертска група за образование;

3. Да се формира група за наставни програми; до крајот на мај 1998 година потребно е да се испратат материјали од наставните програми по историја и литература преведени на англиски јазик;

4. Да се обнови идејата на билатерална соработка меѓу балканските држави како прв чекор во надминувањето на меѓусебните историски недоразбирања;

5. Да се направат подготовки за пишување учебник по историја (со западен пристап);

6. Да се публикува антологија на литературата на балканските народи. Во групата што треба да ја организира работата влегоа претставници од Македонија (Ристовски), Бугарија, Грција (координатор) и Романија;

7. Да се разгледаат можностите за подготовка на прирачник за предавања по историја за ученици. Во групата која треба да ја организира работата влегоа претставници од Бугарија, Грција и Турција;

8. Употреба на современи мултимедијални средства. Како прва фаза, се заклучи, преку министерствата да се пристапи кон организирање групи на ученици кои преку Интернет ќе се вклучат во пишувањето лекции за балканската култура на соседите за да се види за кои лекции тие покажуваат најголем интерес. Исто така, се заклучи да се формира група која ќе пристапи кон изработка на база со податоци и база со материјали за пишување на историја на балканските народи и да се формира мрежа која би ги поврзувала учениците, наставниците и др.;

9. Корисноста од преведување на еден учебник на балканските јазици. Се сугерира министерствата за образование да поведат иницијатива во училиштата да се изучува и еден од балканските јазици;

10. Да се приготви список на личности од Балканот кои имаат придонес во историјата, литературата, културата на повеќе балкански држави;

11. Да се изготви прашалник за степенот на знаењето на учениците за пројави, процеси и личности од балканската историја;

12. Да се печати списание за образованието во Југоисточна Европа.

13. Да се формира експертска група која ќе изврши анализа на учебниците по историја на балканските држави. Во групата за реализирање на оваа задача влегоа претставници од Бугарија, Грција и Македонија (Чепреганов). •

Се нагласи дека е потребно претставниците на балканските држави во Советот на Европа:

- да интервенираат за добивање средства за одредени проекти за образованието, и

- министерствата за образование да се вклучат во програмата за размена на студенти преку Советот на Европа.

Средбата ја заклучи извршниот директор на ПЕО Ливија Плакс, изразувајќи го своето задоволство од конструктивните дискусии и надежта дека останува да се пристапи кон практично реализирање на донесените заклучоци.